

ABDURRAHMAN NESİB DEDE DÎVÂNÎ'NDAKİ NA'T-I ŞERİFLERİN İNCELENMESİ

M. Sait MERMUTLU*

Öz

Türk edebiyatında Peygamberimizi anlatan birçok türler hemen hemen XI. yüzyıldan bu yana Türklerin yaşamlarını sürdürdükleri her yerde gittikçe artan bir sevgi seli gibi yazılmaya devam edegelmiştir. Bu türlerin içerisinde de Na't şüphesiz hem yazın hayatımızın orta koyduğu pek çok alanda (Dîvânlarda ve müstakil eserlerde) hem de pratik dinî hayatımızın önemli bölümünü oluşturan alanıyla cami ve tekke kültürümüzde yaşamaya devam etmektedir. Abdurrahman Nesip Dede, hem hayatının önemli ve büyük bölümünü kuşatan tasavvufî mekânlarda (Tekke ve Dergah) şeyhlik, hem de yazdığı dîvânda topladığı dinî ve tasavvufî şiirleriyle Türk İslâm edebiyatı sahnesinde kendisine yer bulabilmiş özel şahsiyetlerdendir. Kaynaklarda hakkında geniş bir bilgiden yoksun olduğumuz Abdurrahman Nesib Efendi, Küçük Hakkı diye şöhret bulan Şeyh Muhammed Şehabeddin Efendi'nin (ö.1234/1818) oğludur. Hangi tarihte doğduğu bilinmemekle birlikte Üsküdarlı olduğu üzerinde kaynaklar müttefiktir. Üsküdar Hüdâyî Âsitânesi'nde babasının nezâretinde yetişmiştir. Babasından seyr ü sülûkünü tamamlayarak Ayasofya Erdebil Tekkesi'ne geçici şeyh oldu. Babasının vefatıyla da Hüdâyî Âsitânesi'ne 22. postnişîn oldu. Daha sonra "Ordu-yu Hümâyun" vâizliğine getirildi. Abdurrahman Nesib Dede, yirmi dört sene postnişînlik yaptıktan sonra vefat ederek (1258/1842) Aziz Mahmud Hüdâyî Âsitânesi'nde defnedildi. Abdurrahman Nesib Dede'nin "Seyyid" mahlâsıyla kaleme aldığı şiirleri Dîvânî'nda toplanmıştır. Dîvân'ı, aynı zamanda bir şair olarak Nesib Dede'nin esas gücünü gösteren eseridir. Müellif hattıyla kaleme alınmış eser, Hacı Selimağâ Kütüphanesi, Hüdâyî Kitapları, nr.1268 numarada kayıtlıdır. Çalışmamızda genel olarak na't ve Dîvân hakkında kısa bir bilgi verilip, Dîvân'da kaleme alınmış olan na'tlar şekil ve muhteva yönünden değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler:

Türk İslâm Edebiyatı, Abdurrahman Nesib Dede, Dîvân, Na't, Mirâç

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi: 03/10/2022, Accepted / Kabul Tarihi: 12/11/2022

* Dr. Öğretim Üyesi, msaitmermutlu@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4129-9884>

Bu makale Abdurrahman Nesib Efendi, Hayatı, Dinî - Tasavvufî Kişiliği ve Divânı'nın Tahlili(H.Ü. Sos. Bil. Ens. Yayımlanmamış Dr. Tezi, Şanlıurfa 2010) adlı doktora çalışmamızdan istifade edilerek hazırlanmıştır.

EXAMINATION OF NAT-I SERIFS IN ABDURRAHMAN NESİB'S COLLECTED POEMS

Abstract

Many genres describing the Prophet in Turkish literature have continued to be written almost since the XI century as an increasing flood of love wherever Turks have lived. Within these genres, Na't undoubtedly continues to live both in many areas of our literary life (Divans and detached works) and in our Mosque and Tekke culture with its Religious Music field, which constitutes an important part of our practical religious life. Abdurrahman Nesip Dede is one of the special personalities who have found a place for himself on the stage of Turkish Islamic literature both as a sheikh in the Sufi places (Tekke and Dergah) that encompassed an important and large part of his life and with his religious and Sufi poems collected in the divan he wrote. Abdurrahman Nesib Efendi, about whom we lack a wide knowledge in the sources, was the son of Sheikh Muhammad Sehabeddin Efendi (d.1234/1818), who found fame as small Hakki. Although it is not known when he was born, the sources are allied on the fact that he was from Uskudar. He was raised in Uskudar Hudayi Asitane under the supervision of his father. He completed his safari from his father and became a temporary sheikh of the Hagia Sophia Ardabil Tekke. With the death of his father, he became the 22nd postnichen of the Hudayi Asitane. Abdurrahman Nasib Dede died after twenty-four years as a postmaster (1258/1842) and was buried in the Aziz Mahmud Hudayi Asitane. The poems written by Abdurrahman Nesib Dede under the pseudonym "Sayyid" were collected in his Divan. The work, written with the author's line, is recorded in Hacı Selimağa Library, Hudayi Books, nr.1268. In our study, a brief information about na't and Divan in general will be given and the na'ts written in the Divan will be evaluated in terms of form and content.

Keywords: Turkish Islamic Literature, Abdurrahman Nesib Dede, Collected Poems, Na't, Miraj.

GİRİŞ

Türk edebiyatında esmâ-i nebî, sîre, mevlid, mi'racnâme, mu'cizât-ı nebî, hilye, kırk hadis gibi türler arasında örnekleri en bol ve yaygın olan na't XI. yüzyıldan itibaren Türklerin yaşadığı hemen bütün bölgelerde yazılmış, günümüze kadar da kuvvetli bir gelenek halinde devam etmiştir. Muhteva itibarıyla na'tlarda Hz. Peygamber'in isim ve sıfatları, kâinatın efendisi, yaratılışın gayesi ve Allah'ın Habibi oluşu, örnek ahlâkı, üstün vasıfları, fizikî özellikleri, mucizeleri, diğer peygamberlerden üstünlüğü âyet ve hadislere dayanılarak dile getirilir; son bölümlerde şair günahkârlığını itiraf edip şefaata talebinde bulunur. Ardından kıyamet gününün tasviri,

o çetin günde şefaât yetkisinin yalnız Peygamber'e ait olduğu, zira onun âlemlere rahmet olarak gönderildiği vurgulanır.¹

Türk edebiyatında ilk na't örneğine *Kutadgu Bilig*'de rastlanmaktadır. Yûsuf Has Hâcib ile başlayan bu gelenek Edib Ahmed Yüknekî'nin *Atebetü'l-hakâyık* ve Ahmed Yesevî'nin *Dîvân-ı Hikmet*'inden sonra Anadolu sahası dışında pek çok şair tarafından devam ettirilmiştir.²

Sözlükte na't kelimesi “nitelemek, iyi ve güzel şeyleri abartılı biçimde dile getirmek; nitelik, vasıf” mânalarında kullanılır. Arap edebiyatında övgü şiirleri daha çok “medih” başlığı altında ele alınır. Na't, özellikle Fars ve Türk edebiyatlarında Resûlullah'ı öven şiirlerin yaygın adı haline gelmiştir.³

Dîvânlar içerisinde bir bölüm hâlinde ya da daha sonraları mirâciyye/mirâcnâme adı altında ayrı bir tür olarak tamamen bağımsız ve müstakil olarak ele alındığı görülen miraç temasının çoğunlukla mevlid, siyer ve n'at türleri altında işlendiği görülmektedir.

Na'tlarda şairler Hz. Peygamber'i tarif ve tavsif için divân şiirinin bütün söz sanatlarını, belâgat kurallarını ve geleneğin kültür birikimini kullanarak hünerlerini gösterme imkânını bulmuşlardır. Bununla beraber Kur'ân-ı Kerim'i Resûlullah'ın şânını âleme ilân eden bir methiye kabul ederek Allah'ın övdüğü o yüce zatı övmeye âciz kaldıklarını da itiraf etmişlerdir.⁴

Na'tlar genellikle manzum olarak yazılmakla beraber mensur olarak yazılanları da vardır. Dîvân edebiyatında mürettep divânlar dışında mensur eserlerde ve mesnevilerde de na'tlara yer verilmiştir. Mensur eserlerin giriş kısımlarında birkaç cümle veya beyitle ya da müstakil bir bölüm olarak Hz. Peygamber'in na'tına yer verilmesi gelenek haline gelmiştir.

Klasik edebiyatta mürettep divânlarda ve mesnevilerde na'tlara genellikle tevhit ve münacattan sonra yer verilir. Ancak Dîvân şairlerinin çoğu, Hz. Peygamber'i öven şiirlere sadece divânlarının başında yer vermekle kalmamış; eserlerini onun namı ve ahlakıyla şerefleştirmek amacıyla mesnevî, gazel, kıt'a, rubâî, terci-i bend, terki-i bend, müstezâd, musammat, tuyuğ, müfred gibi çeşitli nazım şekilleriyle de na'tlar kaleme almışlardır.⁵

Makalemizde Abdurrahman Nesib Dede'nin dîvânının şekil ve muhteva yönünden incelenmesi yapılırken manzumeler arasında özellikle Peygamberimiz için kaleme alınmış olanların tespiti yapılarak genişçe aktarılacaktır.

1. Abdurrahman Nesib Dede ve Dîvânı

¹ Emine Yeniterzi, “Na't”, TDVİA (İstanbul, TDV Yayınları, 2006) 32/436-437.

² Yeniterzi, aynı yer.

³ Mustafa Çiçekler, “Na't”, TDVİA (İstanbul, TDV Yayınları, 2006) 32/435-436.

⁴ Yeniterzi, aynı yer.

⁵ Yeniterzi, Divan şiirinde Na't, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Ankara 1993, s.89.

Kaynaklarda hakkında geniş bir bilgiden yoksun olduğumuz Abdurrahman Nesib Efendi, Küçük Hakkı diye şöhret bulan Şeyh Muhammed Şehabeddin Efendi'nin (ö.1234/1818) oğludur. Hangi tarihte doğduğu bilinmemekle birlikte Üsküdarlı olduğu üzerinde kaynaklar müttefiktir. Üsküdar Hüdâyî Âsitânesi'nde babasının nezâretinde yetişmiştir. Babasından seyr ü sülûkünü tamamlayarak Ayasofya (Cankurtaran) Erdebil Tekkesi'ne geçici şeyh oldu. Babasının vefatıyla da Hüdâyî Âsitânesi'ne 22. postnişîn oldu (1234/1819). (1234/1827) yılında da "Ordu-yu Hümâyun" vâizliğine getirildi.

Abdurrahman Nesib Efendi, yirmi dört sene postnişînlük yaptıktan sonra vefat ederek (1258/1842) Aziz Mahmud Hüdâyî Âsitânesi'nde babasının ayak ucuna defnedildi.

Abdurrahman Nesib Efendi, babasının şeyhlik görevinden dolayı zaten çocukluk yıllarından itibaren tanış olduğu tasavvûfî bir çevreye sahipti. Anlaşıldığı kadarıyla babasının özel gayretiyle de tasavvuf hayatının tamamen içine girmiş ve nihayet âsitâneye meşihatla görevli kılınmıştır. Şiirlerinde ehl-i sünnet itikadının savunuculuğunu yapan Abdurrahman Nesib, aynı zamanda divân sahibi meşâyih arasındadır. Onun şeyhlik özelliği, bütün mutasavvıflar gibi hayatına yansımış ve şairliğini de etkisi altına almıştır. Bu yüzden dîvânında yer verdiği şiirlerin hemen hemen hepsi tasavvufî muhtevâyâ sahiptir. Dîvânı dışında bir de muhtelif dinî konularda kaleme aldığı Mecmuâ isimli bir eseri de bulunmaktadır. Şairliğinin yanında mûsikî bilgisi de ileri seviyede olan şâirin dinî ve din dışı besteleri de mevcuttur.

Abdurrahman Nesib Efendi'nin "Seyyid" mahlâsıyla kaleme aldığı şiirleri divânında toplanmıştır. Dîvânı, bir şair olarak Nesib Efendi'nin esas gücünü gösteren eseridir. Hacı Selimağâ Kütüphanesi, Hüdâyî Kitapları, nr.1268 (Bazı kaynaklarda bu nr. 1806 olarak karıştırılmıştır), 97 vr., 22 st., 235X165 mm dış, 190X130 mm iç ve müellif (ta'lik) hattıyla kaleme alınmış eser, gayr-ı mürettep olup mukavva ciltlidir.

Eserin ikinci varakında Abdurrahman Nesib Dede'nin dedesi Şeyh Mehmed Rûşen Efendi'nin ilâhileri bulunurken, 3a-6b varakları arasında da babası Şeyh Şehâbettin Efendi'nin ilâhileri yer almaktadır. Defterin 9a-97a varakları arası müellifin kendi münacat, n'at, kasîde, ilâhi, gazel ve şarkıları yer almaktadır.

Bazı kaynaklarda belirtilenin aksine, mürettep olmayan dîvândaki şiirlerin bazıları kırık talik, bazıları sülûs bir hat ile, yerli yersiz biçimde bazen mükerrer olarak sahifelerde yer alırken, (vr. 43a) dahil olmak üzere şiirler na't ya da ilâhi olarak belirtilmiş ve (vr. 81a)'a kadar sağlıklı olmasa da numaralanmıştır.

Şiirlerde günahkâr bir kulun, Allah'tan bağışlanma ve mağfiret isteği; O'nun Habib'i ve Resûl'una duyulan aşk ve muhabbetin dillendirilip hesap gününde şefkat ve şefâatının talebi gibi öncelikli olarak ifade edilebilir. Dîvân'daki şiirlerin sanat kaygısından uzak, Allah'tan bağışlanma ve mağfiret dilenme temelli olduğu ve bu

konuda da okuyucunun oldukça samimi yakarışlara muhatap tutulmakta olduğunu söyleyebiliriz.

2. Abdurrahman Nesib Dede Dîvânı'nın Şekil ve Muhteva Yönünden İncelenmesi

Tespit ettiğimiz kadarıyla Abdurrahman Nesib Dede dîvânında dinî-tasavvufî Türk şiirinin nazım türlerinden olan ve Allah'ı konu edinen tevhid 15 adet, Allah'a duâ, yakarma ve niyâz etme anlamına gelen münacaat manzumeleri 222 adet olarak yer almaktadır. Bunlarla birlikte Peygamberimiz'e ait medhiye ve na'tlar 107 manzumedir. Musammatlardan 3 adet tahmis (Rûşenî, Fazlî, bilinmiyor), murabba (çoğunluğu mütekerrir), muhammes (Son iki mısraı nakarat olan muhammeslere edebiyatımızda çok az rastlanır. Dîvân'da 2 adet şiir bu şekilde kaleme alınmıştır. Geri kalanlarının çoğunluğu mütekerrir), 3 adet şarkı, İmam-ı Evvel Şehriyârî Efendi için gazel şeklinde bir medhiye, 16 adet müfred, 3 adet ligayrihi, 2 adet li-müellifih, 4 adet li-muharririhi (Kâtip Muhammed(5 beyit), Şeyh Selâmi(5 beyit), Mahmud-ı Emin(5 beyit), bilinmiyor(rubâi), geri kalanlar da kaside, gazel ve ilâhi olarak yer almıştır.

Şair, dîvânında 4-15 beyitten oluşan şiirlerle karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca musammatlardan 67 adet şiir; 12 adet üç kıta, 23 adet dört kıta, 18 adet beş kıta, 5 adet altı kıta, 4 adet yedi kıta, 1 adet sekiz kıta, 1 adet dokuz kıta, 3 adet on kıta olarak kaleme alınmıştır.

Kullanılan redifler: Sadece bir hece ile kullanılan olduğu gibi cümleyle ortaya konulanlarına rastlamak mümkündür. Redif çeşitlerine göre ek biçiminde redif, kelime biçiminde redif ve hâlinde redif şeklinde isimlendirebileceğimiz bu şiirler; 120 adet tek kelimelik, 77 adet iki kelimelik, 33 adet üç kelimelik, 16 adet dört kelimelik ve 5 adet beş kelimeliktir.

Tekke şiirinde hemen hemen her çeşidine rastladığımız kafiye konusunda, şairimizin şiirlerinde gördüğümüz, serbestliktir. Kulak kafiyesi tekke şiirinin sıklıkla müracaat ettiği bir şekildir.

Şiirlerde teşbih, istiare, kinaye, iştikak, tenasüp, iktibas, telmih, tekrar, mecaz, tezat vb. edebi sanatlar kullanılmıştır.

Dîvân şiirinin unsurlarından olan aruz vezni ile millî bir vezin olarak tarif edilen hece vezni mutasavvıf şairler tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Bunlardan sadece birini kullanan şairler olduğu gibi her ikisine de yer verenler de vardır. Dîvân'da 25 çeşit aruz vezni kullanan Abdurrahman Nesib Dede, edebiyatımızda sıklıkla kullanılan aruzun remel, hecez, recez (bu bahre ait olup da çok sık kullanılmayan Müstefilün Müstefilün veznine de yer vermiştir.), cedit ve hafif bahirlerine ait vezinlerle toplam 484 şiirin 4 adeti hece vezniyle kaleme almıştır.

Şairimiz bütün şiirlerin son beyitlerinde "Seyyid" mahlasını kullanmış, Esmâu'l-Hüsna'dan "Allah, Kerîm, Hayy, Kayyum, Halîm, Mâlik, Rahmân, Rahîm, Vâhid, Kâdir,

Sâmed, Ğaffâr” isimleri doğrudan zikretmiş olup, Allah’ın zat ve sıfatları için kullanılan pek çok isme de yer vermiştir: “Mennân, Girdigâr, Hallâk, Cenâb-ı Kibriyâ, İlâh, Pâdişâh, Efendi, Hudâvend, Hudâ, Kibriyâ, Hakk, Bârî, Mevlâ, Cânân, Ehad, Rab, Sultân, Ğâfir, Mâlik, Hallâk, Ferd, Penâh, Ğafûr, Hâlık-ı yektâ, Rabb-ı Rahîm, Pâdişâh-ı bî-zevâl, Hudâ-yı zü’l-celâl, Şehinşâh-ı ezel, Hâlık-ı arz u semavâtı’l-‘ulyâ, Rahmân-ı Rahîm, Hâlık-ı Yezdân, Yezdân-ı Kerîm, Pâdişâh-ı lâ-yezâl”...

Dîvân’da kendisine en fazla yer verilen peygamber Hazreti Muhammed’dir. Şiirlerde isim ve sıfatları terki ve benzetmelerle şöyle geçer:

Muhammed, Mustafa, Ahmed, Resûl, Resûlullah, Hazret, Sultân, Tabîb, Peygamber-i âhir-zamân, Nûr-i zemîn ü âsûmân, Bedrû’d-dücâ Şemsü’d-duhâ, Nûr-i Hudâ, Mahz-ı ‘atâ, Ba’is-i fevz ü necât, Mazhar-ı zât-ı sıfat, Asl u vücûd-i mümkinât, Nûr-i ‘ayn-ı kâ’inât, Nûr-i İlâh, Zât-ı penâh, Şâfi’-i sehv ü hatâ, Sâhib-i lutf u ‘atâ, Nâzenîn-i Kibriyâ, Âyine-i ‘âlem-nümâ, Kân-ı rahmet, Risâlet tahtına Sultan-ı vâlâ, Şehr-i ‘âli ‘ilim, Ulu Sultân, Ser-firâz-ı Rüsûl, Gevher-i kân-ı mürüvvet, Mahz-ı sa’âdet, Şefî’ül-müznîbin, Şu’le-dâr, Bedr-i munîr, Dürr-i yetîm, Cemâl-i ‘âlem-ârâ, Âfitâb-ı pür-ziyâ, Nûr-i şem’-i meclis-i İsrâ, Habîb-i bâ-safâ, Nedîm-i bezm-i dârâ, Cenâb-ı nâzenîn-i nûr-i ‘ayn-ı Enbiyâ, Şâh-ı Kerîm, Pertev-endâz-ı ‘âlem, Vakıf-ı esrâr-ı ‘ilm-i evvelîn u âhirîn, Zübde-i evlâd-ı ümm, Yemm-i Şefî’ül-müznîbin, Nübüvvet bağının hoş bülbülü, Risâlet tahtı üzre Şâh-ı bî-hemtâ, Nâzenîn-i Hazreti Hakk, Habîb-i Kerîm, Bâ’is-i icâd u ‘âlem, Pâdişâh-ı kabe kavseyn-i ev ednâ, Şehinşâh, İmâm-ı Enbiyâ, Âfitâb-ı rûz-i mahşer, Habîb-i Kibriyâ, Şâfi’-i rûz-i cezâ, Mültecâ-yı ‘âlemeyn, Sultân-ı cûd, Hıvâce-i ‘âlem, Nûr-i çeşm-i Enbiyâ, Resûl-ı müctebâ, Kible-gâh-ı Asfiyâ, Şâfi’-i rûz-i cezâ, Şehinşâh-ı vâlâ-himem, İki ‘âlemlerin Şâhı, Habîb-i Hazreti Yezdân, Cemî’-i ‘âleme Sultân, Şefî’ül-Müznîbin, Şefâ’at kenzine Sultân, İmâm-ı Enbiyâ vü Evliyâ, Matla’-ı nûr-i şerî’at, Ma’den-i sırr-ı hakîkat, Bâ’is-i şems-i hidâyet, Sâhib-i lutf u şafâ’at, Şeh-i mümtâz-ı ‘âlem, Şeh-i ‘alî-kerem, Fahr-i cihân, Dürr-i bahr-i kerem, İmâmü’l-Kibleteyn, Fahr-i ‘Âlem, Mahbûb-i Rabbü’l-‘âlemîn, Şem’-i şeb-i İsrâ, Muktedâ-yı ‘âlemeyn, Nûr-i Hüdâ, Şems-i Hüdâ, Bahr-i ‘atâ, Kân-i vefâ, Şâh-ı mehîb, Mahbûb-i Rabbü’l-‘âlemeyn, ‘Alî-cenâb, Devlet-meâb, Abdullah-i ekber, İmâm-ı reh-nümâ-yı hâdi-i hayru’s-sübül, Hümâm-ı halk-ı ‘âlem, Muktedâ-yı ‘akl-ı küll, Sultân-ı a’zam, Şâh-ı taht-ı saltanat, Şefî’-i cinn ü âdem, Hâdi-i dîn-i mübîn, Habîb-ü’s-sakaleyn, Sultân-ı mahbû bu’l-kulûb...

2.1. Dîvân’da Na’tlar

Hazreti Muhammed’i konu alan türler arasında yer alan na’tlar, incelediğimiz divânda 4’ü murabba şeklinde olmak üzere toplam 107 adet olarak tespit edilmiştir. Bunlar incelediğimiz dîvân nüshasında sayfa ve şiir numaralarıyla şöyle yer alır:

9a/1, 10a/7, 12a/16, 12a/17, 12a/18, 12b/20, 13b/24, 15a/33, 15b/35, 15b/36, 17a/37, 16b/40, 17a/42, 19b/57, 20a/58, 20b/59, 21b/64, 22a/69, 24a/78, 24b/83, 25b/86, 26b/92, 26b/93, 27a/94, 27a/95, 27b/96, 27b/99, 31a/114, 32a/119, 32a/120, 38b/153, 39a/155,

40b/161, 40b/162, 44a/180, 44b/182, 45b/187, 47a/195, 47b/198, 48a/201, 52a/218, 52a/219, 53a/221, 53a/222, 53b/223, 54a/227, 54b/228, 54b/229, 54b/230, 57b/243, 57b/244, 58a/245, 60a/256, 60b/257, 60b/259, 61a/260, 62b/264, 62b/265, 65b/280, 66b/288, 66b/289, 68a/296, 68a/298, 69b/305, 69b/306, 69b/307, 70b/311, 70b/312, 71b/318, 72a/319, 72a/320, 72a/321, 73b/330, 75b/341, 77a/349, 78a/355, 78b/359, 80b/373, 81a/377, 81b/378, 81b/379, 82a/380, 82a/382, 82a/383, 82b/384, 82b/385, 83b/390, 84b/397, 85a/398, 85a/399, 85a/400, 85a/401, 85a/402, 85b/403, 85b/404, 86a/406, 86a/407, 86b/409, 86b/410, 86b/411, 87a/415, 88b/421, 90a/432, 92b/445, 95a/474, 95b/475, 95b/477.

Dîvân'da yer verilen çok sayıdaki na'tlarda genellikle Hazreti Peygamber'in Mirâc Hâdisesi'ne iktibas sanatıyla vurgu yapılmıştır. Vurgu yapan sure adları ise şunlardır:

Sûre-i *İsrâ* dahî mi'râcını takrîr ider(12a/16) ; Makâm-ı "*Kâbe kavseyn*"e Şehinşâh-ı mu'azzamdır, Anın Mi'râc'ına burhân olur bu sûre-i "*İsrâ*"(62b/264) ; *Ķāşîñ mihrâbına her kim teveccüh iderse ol oğur Seb'ül-meşânî*(16a/37) ; *Muşaf-ı hüsn içre güyâ sûre-i Raḥman yüzün* (21b/64) ; *Cemâlñ muşafını remz eyler sûre-i Nûn Şâhâ* ; Anın mi'râcına burhân olur bu sûre-i *İsrâ*, Ezelden Ḥazret-i Şiddîk'ın imâni müyesserdir (62b/264) ; *Yüzündür sûre-i Seb'ül-meşânî* (72a/320) ; *Muşaf-ı hüsn içre güyâ sûre-i Raḥmân'sın* (81b/378) ; *Şeb-i İsrâ saña mahşûs olan Şâhâ o meydandır* (86b/411).

Abdurrahman Nesib Dede dîvânında telmih ve iktibâs yapılan âyetlerin sayısı dikkat çekecek çoğunluktadır. Lafzî iktibaslar ya da telmihî iktibasların yer aldığı beyitlerle birlikte, bazılarında sadece âyet lafzı vurgulanmıştır.

2.2. Âyet İktibasları

Nice İskender Süleymân aña nisbet bendedir

Bu Le'amrük⁶ âyeti çün kadriñi ta'bir ider (12a/16)

Çün saña mahşûş olubdur bu Le'amrük tâcı kim

Bâşîñ üzre koydu Allah yâ Muhammed Muşafâ (12a/17)

Ve'd-⁷duhâ⁷ verdine Ve'l-leyl⁸ okurum sünbülüne (20a/58)

Le'amrük tâcını giydiñ risâlet taḥtı üstüne

⁶ "Habibim senin ebedî yâd-ı cemiline yemin ederim ki..."(Hicr, 15/72).

⁷ "Kuşluk vaktine yemin olsun..."(Duhâ, 93/1).

⁸ "(Karanlığı ile etrafı) bürüyüp örttüğü zaman geceye..."(Leyl, 92/1).

Nebîler içre zâhirdir kemâl'in yâ Resûla'llah (25b/86)

Le'amrûk tâcını geydin ki **Levlâk**'dır saña hıl'at

Ẓuhûruñ şubḥ-i ekvâne şafâk'dır yâ Resûla'llah (27a/94)

Nâzenîn-i Hâzret-i Hâkḳ hem Hâbîb-i Kibriyâ

Bâ'is-i icâd-ı 'âlem **Raḥmeten li'l'âlemîn**⁹ (27b/96)

Leyle-i **İsrâ** ile mümtâz-ı 'âlemsin Şehâ

Pâdişâh-ı **Ḳâbe ḳavseyni ev ednâsın**¹⁰ hemîn (27b/96)

Le'amrûk tâcını geydin Şehenşâhâ bu 'âlemde

Ne işlerseñ seniñ kârîñ devâdır yâ Resûla'llah (27b/99)

Didiñ Lâ takneḡu min raḥmeti'llah¹¹

Efendim raḥmetiñden ḳılma maḥrûm (28b/103)

Âdem iseñ **Şemme vechullah**'i¹² gör

Cümle eşyâda güzel Allah'a baḳ (30b/112)

Şeb-i Mi'râc makâmîñ **Ḳâbe ḳavseyni ev ednâ**'dır

Seniñ ol dem gözün ki gördü Hâkḳ'ı yâ Resûla'llah (32a/119)

Dem-â-dem şüretiñ âyîne-i **Rabbu'l-felaḳ**¹³ olmuş

Bu bâbda kimseniñ yoḳdur gümânı yâ Resûla'llah (32a/119)

⁹ "Biz ancak seni 'âlemlere rahmet olarak gönderdik"(Enbiyâ, 21/107).

¹⁰ "İki yay kadar veya daha yakın oldu"(Necm, 53/9).

¹¹ "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz" (Zümer, 39/53).

¹² "Her nereye baksan Allah'ın vechidir" (Bakara, 2/115)

¹³ "Feleklerin Rabbi olan Allah'a sığınırım de" (Felak, 113/1).

Cemâliñ muşhafını remz eyler sūre-i Nūn¹⁴ Şāhā

Müeddeb çeşmini tefhîm ider hem āyet-i Mā-zāğ¹⁵ (52a/219)

*Okur **Ve'l-leyli** sūresin şeb-i zülfüñde Cebrā'il*

Maķām-ı sidreden ider muṭahhar ravzaña iblāğ

*Hezār 'uşşāķıña virddir okur virdine **Ve'd-duhā***

Ḥabibā SEYYİD'e vird it zebānı bulmasun ferāğ (52a/219)

Tāb'-ı didārın şeb-i zülfünde olmuş bedr-i māh

*Bu meğerki nūr-i **Subhane'l-lezī esrā**¹⁶ imiş*

***Ve'd-duhā** **Ve'l-leyli** verd-i zülfünü tefsîr ider*

Zāt-ı pākiñ cümle halkdan aḥseñ ü ra'nā imiş (53a/221)

***Fe'staķim**¹⁷ emrin sen ey Ḥalveti tutmaz mısın*

İstiķāmet ehline irmez ziyān bilmez misin (56a/235)

*Maķām-ı **Ķābe kavseyn**'e Şehinşāh-ı mu'azzamdır*

Ķubār-ı pāki 'arş üzre güneş nūrundan enverdir (62b/264)

***Küllü men 'aleyhā fān**¹⁸ bekā vācib aña el-ḥaķ*

Ḥudūs işbāt ider kevne çü āyātıñ nüzülü (67a/290)

¹⁴ "Nūn" bir görüşe göre hecâ harflerindedir. Ma'nâsını Allah bilir. Bazıları da "hokka" anlamını yüklemişlerdir ki hokka ve kaleme yemin olsun...(Nūn, 68/1).

¹⁵ "Göz şaşmadı ve aşmadı" (Necm, 53/17).

¹⁶ Kulunu bir gece Mescid-i Harem'den Mescid-i Aksa'ya kadar götüren Allah her türlü noksanlardan münezzehtir" (İsrâ, 17/1).

¹⁷ "Dosdoğru ol, doğrulukla hareket et" (Hûd, 11/112).

¹⁸ "Yeryüzünde bulunana her canlı yok olacak" (Rahmân, 55/26).

Hâtim-i dîvân-ı Peygamber seniñ Zât'ındurur

Ķābe kavseyni ev ednā bāğıña ey tāze gül (71b/318)

*Seyyid-i 'ālî-nesebsin zübde-yi Kün-feyekün*¹⁹

Señsiñ ey Maḥbūb-i Rabbu'l-'Ālemîn derde ṭabīb (82a/383)

Derd-i 'aşkıñla firāşe düşdüm ey Şāh-ı Rûsül

*Cān-ı şevkiñle virürsem İnnehu fetḥun karīb*²⁰ (82a/383)

Kün-fekānıñ mebde-yi Zât'ındır ey şāhib-cemāl

'Āşıkam rüyına 'aşkıñ dilde dermāndır baña (85a/398)

İren señsiñ maḳām-ı Ķābe kavseyni ev ednā'ya

Şeb-i İsrā saña maḥşūs olan Şāhā o meydandır (86b/411)

2.3. Ayet Telmihleri

Bir işāret ile oldu iki şaḳ māh-ı cihān

Böyle i'cāz ile sende olamaz vallāh gümān (20a/58)²¹

Çıḳardın zîver-i şālı libāsiñ mu'cizāt oldu

Ķamer engüştün ile hem dü-şakḳdır yā Resūla'llah (27a/94)²²

'İbret ile kııl nazar fikr ile insan n'olduğuñ

Aḥseñ-i taḳvîmdir ādem ānı āgāh-ı cān bilür (45b/189)²³

Señ ol kân-ı keremsiñ menbā'-ı feyz-i ezelsiñ (12a/18)

2.4. Hadis İktibasları

Lî-ma'allah^{a24} sarāy it ḳalbiniñ her köşesin

¹⁹ "...ol (der ve hemen) olur" (Bakara, 2/117).

²⁰ Fetih, 48/1.

²¹ "...ve ay yarıldı.." (kamer, 54/1).

²² Aynı sûre ve âyet.

²³ "Hakikaten biz insanı en güzel biçimde halk ettik" (Ve't-Tin, 95/4).

Gayrıya bakma vech-i Hağ olsun seniñ mäh-veşin (35a/133)

O vaqt-i Lî-ma'allah'dır o halvet-gäh-i 'uşşâkdır

Tefekkür kıl o ävâzı ne hâletdir o hâlet (88a/419)

Pâdişâhım Küntü kenz'e²⁵ şâh iden sen fi'l-ezel

Saltanat emrinde irmez tâ ebed sana zelev (14b/29)

Semâhat na't-ı Zât'ındır Nübüvvet elzem-i şanıñ

Dağî Levlâk²⁶ ile kadriñ her eşyâdan müreffa'dır (19b/57)

Seniñ Levlâk ile kadriñ müreffa' cümle eşyâdan

Ṭarik-i Hağğ'a da'vetde şibhiñ yok delilsin señ (22a/69)

Şüretiñ Hağdır buyurdun Men reâni kad reâ²⁷ (21b/64)

İdüb tebşiriñ 'uşşâka buyurdun Men-reâni señ

Cemâl-ı Hağ mübârek vechle çehinde izhardır (54b/228)

²⁴ "Allah ile benim öyle bir vaktim vardır ki; oraya ne Nebiyy-i Mürsel sığar, ne de melek-i mukarreb" Hucvirî bu rivayeti tevhid bahsinde zikretmiştir(Hucvirî, Ali b. Osman Cüllâbî, *Hakikat Bilgisi*, (haz. Süleyman Uludağ), İstanbul, 1982, s. 418; Sehâvî, Aliyyü'l-Kârî ve Aclûnî'ye göre "senedi olmayan bir söz"dür. Sehâvî, *el-Mekâsidü'l-hasene*, Thk. Muhammed Osman el-Hist, Beyrut, 1985, s. 565, (h.no: 926) ; Aliyyü'l Kârî, *el-Esrâru'l-merfu'a*, Thk. Muhammed Lütfi es-Sabbâğ, Beyrut, 1986, s. 29; el-Aclunî, *Keşfü'l-hafâ*, I.,Beyrut, 1352, s. 173, "Habibim sen olmasaydın bu kâinatı yaratmazdım" Aliyyü'l-Kârî, el-Aclûnî ve Şevkânî, Sağânînin "mevzu"dur dediğini söylerler. Aliyyü'l-Kârî, a.g.e., s. 288; el-Aclûnî, a.g.e., II; s. 164,(h.no: 2123); Şevkânî, *Fevâidü'l-mecmu'a*, Thk. Abdurrahman b.Yahya el-Yemânî, Beyrut, 1987, s. 326,(h.no: 1012).

²⁵ "Gizli bir hazine idim bilinmeyi istedim; bilineyim diye kâinatı yarattım". Mutasavvıfların ilâhî aşkın kaynağı olarak gösterdikleri bu hadisin tahriri için bkz., Sehâvî, a.g.e., s. 522,(h.no: 838) ; Aliyyü'l-Kârî, a.g.e., s. 269,(h.no: 353) ; el-Aclûnî, a.g.e., II, s.132,(h.no: 2016); bu konuda geniş bilgi için bkz. İbn Haldun, *Tasavvufun Mahiyeti-şifau's sâil*, (haz. Süleyman Uludağ), İstanbul, 1984, s. 193; İsmail Hakkı Bursevî, *Kenz-i mahfî*, Sad: Abdulkadir Akçipek, İst. 1986; Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Marifetnâme*, I -IV, (Sad: Turgut Ulusoy), İstanbul, I, 1987, s. 11; Aziz Mahmud Hüdâî, *Hulâsatu'l-ahbâr*, İstanbul, (haz. Kerim Kara), 1994.

²⁶ "Sen olmasan, sen olmasan; felekleri yaratmazdım"(el-Aclûnî, II, 164). Es-Saganî, hadisin asılsız olduğunu söyler. el-Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdise'd-Daife*, I, s.7. Aliyyü'l-Kârî ise asılsız olmakla birlikte taşıdığı anlamın doğruluğunu ileri sürer. Aliyyü'l-kârî, *el-Muvzûât*, s. 67-68.

²⁷ "Her kim ki rüyasında beni görürse; muhakkak o, hak ve gerçek olarak beni görmüştür, çünkü şeytan benim şekil ve hilkatime giremez" (Sahih-i Buharî, I, 104-105; XII, s. 278).

*İki kâşîñ arasında çekdiñ **Levlāk** haññı*

Anıñ'cün kân-ı hakîkatsıñ Muḥammed Muştafâ (72a/321)

*Şanına **Levlāk** ile ta'zîm olan kûl 'aşkına (73b/330)*

*Şanıña Allah seniñ **Levlāk** ta'zîm ider*

Yâ Ḥabîbe's-şakaleyn olan Muḥammed Muştafâ (90a/432)

*Şanıña **Levlāk** ile ta'zîm olan mürsel*

Evlîyâ içre saña vâşıl olan kümmel içün (48a/201)

*Emr-i **Mûtû**'ya²⁸ olagör 'ârif*

Señ bu esrârı bilmesin iste (63a/266)

2.5. Hadis Telmihleri

Zât'ı oldu Ḥaqq'a bir âyine-i 'âlem-nümâ (12a/16)

Mir'ât-ı Ḥaqq Zât'ıñ seniñ

Kenz-i Ḥudâ kalbiñ seniñ²⁹ (75b/342)

Ol Ḥabîb-i Kibriyâ'yı ekmel-i insan bilür (26b/93)

Muḥabbet kaşrınıñ señsiñ olan bünyâdına bâ'is³⁰ (12a/18)

Señ şehr-i 'âlî 'ilimsin ülû Sulţân'im benim³¹ (12b/20)

²⁸ "Mûtû kable ente mûtû" -Ölmeden önce ölünüz- İbni Hâcer'e göre gayr-ı sâbit, Ali el-Kârî'ye göre de sûfi sözüdür.(el-Aclûnî, a.g.e., I, s. 110, (h.no: 36).

²⁹ "Gizli bir hazine idim bilinmeyi istedim; bilineyim diye kâinâtı yarattım". Mutasavvıfların ilâhî aşkın kaynağı olarak gösterdikleri bu hadisin tahriri için bkz., Sehâvî, a.g.e., s. 522,(h.no: 838) ; Aliyyü'l-Kârî, a.g.e. s. 269,(h.no: 353) ; el-Aclûnî, a.g.e., II, s. 132,(h.no: 2016); bu konuda geniş bilgi için bkz. İbn Haldun, a.g.e., s. 193; İsmail Hakkı Bursevî, a.g.e., s. 61; Erzurumlu İbrahim Hakkı, a.g.e., s. 11; Aziz Mahmud Hüdâî, a.g.e..

³⁰ Daha önce geçti.

Nûr-i vechiñ bu cihâni bürüdü şöyle ki señ

Nev'-i âdem deđil ancak heme halkdan aħseñ³² (20a/58)

Cihâna bâ'is olmuşdur vücuduñ³³ (54a/227)

Bilmeden señi bilmezsın âni

Nefsiniñ Haķķ'ı bilmesin iste³⁴ (63a/266)

Âl u Aşşabu'n-nücüm-veş señsiñ ol bedr-i cihân

Ey Resûl-i 'âlemeyn olan Muħammed Muştafâ³⁵ (90a/432)

2.6. Na't Beyitlerinde Nur-i Muhammedî

Divân'da "ten" anlamında kullanılan vücud, bazan "cisim" mefhumuyla da zikredilmektedir. Beyitlerde Hazreti Muhammed'in Vücut'u maddî anlamdaki bedeni olmaktan çok, bütün kâinâtın kaynağı olan Nûr-i Muhammedî dolayısıyla "masdaru'l-mevcûd" yani bütün varlıkların kaynağı olduğu gibi, "Levlâk" Kudsî hadisinde belirtildiği üzere kâinâtın yaratılış maksadıdır.

Cemî'-i 'âlemi halkdan murâd-ı Haķ çü Zât'ıñdır

Vücuduñdur seniñ bâ'is ki ancak yâ Resûla'llah (27a/94)

Vücuduñla müşerrefdir her âdem

Şafâ geldiñ kerem-kârâ Muħammed (16b/40)

³¹ " Ben ilmin şehriyim Ali de onun kapısıdır". Onbir farklı geliş yolu olduğu bildirilen bu haberin, ya zayıf, ya da münker olduğu ifade edilir. İbnü'l-Cevzî, Kitabu'l-mevzuat, Medine, 1966, s. 349-355.

³² "Seni kendi nûrumdan, diğer şeyleri de senin nûrundan yarattım". Tahrici için bkz. Hâkim, Mustedrek, II, s. 600 (h.no: 4175); Müsned, IV, s. 127; İbn Hibbân, el-İhsân, XIV, s. 312-13 (h.no: 6404); el-Aclûnî, a.g.e., I, s. 265 (h.no: 827).

³³ "Sen olmasan, sen olmasan felekleri yaratmazdım". Açıklandı

³⁴ "Kendini bilen Rabbini bilir". Tahrici için bkz. Sehâvî, *el-Makâsid*, 657 (h.no: 1149); Aliyyu'l-Kârî, *el-Esrâru'l-merfu'â*, s. 337, (h.no: 506); Derviş el-Hûd, *Esne'l-matâlib fi ehâdise muhtelifeti'l-merâtib*, Beyrut, 1991, s. 446 (h.no: 1436); el-Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, II, Beyrut, s. 262, (h.no: 2532); İbn Ömer eş-Şeybânî, *Temyizi't-tayyib mine'l-habîs*, s. 170.

³⁵ "Ashâbım yıldızlar gibidir. Onların hangisine rastlarsanız uyun; onlar size hidâyet eder." Bu hadis için râvîlerinin iyimser kimseler olmadıkları için asılsızdır denilir. İbn Abdi'l-Ber, *Câmi'ül-beyâni'l-'ilm li fazlî*, Medine, 1968, II, s. 82.

*Cihāna bā'is̄ olmuşdur vücūduñ
Cemî'-i Enbiyā'nıñ Pādişāh'ı (54a/227)*

*Çü rūhuñ mübtedā olmuş dahî ser-çeşme-i feyyād
Vücūduñdur seniñ 'ālemlerin irşādına bā'is̄ (45b/187)*

Peygamber'in Vücut'undan bahseden bir beyitte, Onun her an Allah'a mazhar olduğu ifade edilir:

*Vücūd-i Muştafā her ān o Zāt Allah'a mazhardır
O bir maḥbūb-ı yektādır ki Abdullāh-ı ekberdir (82b/384)*

Mutlak varlıktan ilk zuhur eden şey, Muhammedî Nûr'dur. Cenâb-ı Hak önce O'nu, sonra O'nun aracılığıyla tüm diğer şeyleri yaratmıştır:

*Cemî'-i 'ālemi ḥalkdan murād-ı Hāk çü Zāt'ındır
Vücūduñdur seniñ bā'is̄ ki ancaḫ yā Resūla'llah (27a/94)*

Vücūduñ bā'is̄-i kevn ü mekândır yā Resūla'llah (27a/95)

Seniñ Zāt'ındurur Cānā felek icādına bā'is̄ (45b/187)

*Ey cihaniñ ḥalkıña bā'is̄ Muḥammed Muştafā
Şon deminde SEYYİD'ini kılma ma'kūdu'l-lisān (54b/230)*

Çün tecellî kıldı rūḥ-i pākine Ḥallāk-ı kevn (64a/273)

Akl-ı Evvel, yani "İlâhî bilinç" Hakk'ın kendini izhâr etmesinin ilk suretidir ve bu kevnî ölçekte Hazreti Muhammed'e tekabül etmektedir. Ama buradaki Hazreti Muhammed'in, Allah'ın elçisi olarak gönderilen bir Peygamber olmasından çok önce kevnî (kozmetik) bir varlık olduğu unutulmamalıdır. Şair, bu iki farklı beyitte 'âlemler yaratılmadan önce Hakk'ın Sevgilisi'ne olan muhabbetinin yer ve göklerin yaratılmasına sebep olduğunu kaydeder:

Ḥabîb-i Hāk idi Zāt'ıñ 'avālim yok iken Cānā

Çü hubbuñdur zemîn ü âsumân bünyâdına bâ'is̱ (45b/187)

'Aceb mi bu iki 'âlem anîñ hubbiyle halk oldu

Ki zîrâ cümle-i halk'dan murâd-ı Hak O gevherdir (62b/264)

Abdurrahman Nesib Efendi divânında yaratılışın temelini, tasavvufi anlayışın da ifadesi olan Nûr-i Muhammedî oluşturur. Eğer bu nur olmasaydı, kâinât da yaratılmazdı.

Seniñ'çün halk olunmuşdur felek ins ü melekler hep

Habîb-i Hazret-i Yezdân sensin yâ Resûla'llah (85a/400)

2.7. Na't Beyitlerinde Şefâ'at Konusu

Âhirette bütün peygamberlerin Allah'ın izniyle şefâat etmeleri haktır ve gerçektir. Şefâat demek, günahı olan mü'minlerin günahlarının bağışlanması, olmayanların daha yüksek derecelere erişmeleri için peygamberlerin ve Allah katındaki dereceleri yüksek olanların Allah'a yalvarmaları ve dua etmeleri demektir. Kur'ân'da bu konu hakkında muhtelif âyetler ve Peygamber'in hadisleri de vardır.

Suçunu bilip, İslâm Peygamberi'nin şefkat, şefâ'at ve merhametini umarak azabdan emin olmak ister (50b/214); (54a/227); (68a/297); çünkü bu âlemde rahmet mercii olan Resûlullah'ın kapısı, âsîlere bir sığınma yeridir; her ne denli âsî, fâsık, günahkâr, gâfil ve aşağılık bir bende olsa da (53b/223); (83a/388); günahkârlara cömertlikte vergisi denizler gibi sonsuz olan Peygamber'e kendi suçunu itiraf ederek rahmet denizinden yararlanmak ister (44a/180).

İlticâ eyler dilim dergâhıña her rûz u şeb

Şon demimde baña imdâd eyle ey Fahr-i Cihân (81a/377)

“Seyyid mücrim”in lütuf ile affedilip mahşerde şefâate nail olması taleb edilir (13b/23); binlerce isyân ile misali olmayan Peygamber'den şefâat umar (25b/86); af beratını alıp şefâate ermesi âsî olan kendisine en büyük vergidir (44a/180); ne denli cürm ve günaha dalmış ise de şefâat talebinden asla vazgeçmez (54a/227); hatta deryaların mürekkep olsa da yazamayacakları denli bir cürmün sahibidir (67a/291); ama kötü ve aşağılık olsa da ümmetinden bir bendeye iki âlemde vefâ bahri olan Hâbîbullah'tan şefâat dilenir (52a/218); çünkü o zâtın işi günahkârlara şefâat göstermektir (16a/36); derdiyle gözyaşı döküp ağlamak vaktinde bir âşık yalvarışıyla kapıdan reddedilip mahrum bırakılmak istemez (53b/223); Cânân'a gelip yalvararak Hesap Günü şefâatından mahrum bırakılmak istemeyen şair (47a/195); şefâat sahibinin

bütün günahkârlara şefâatından nasipdâr olmaları için açtığı sofrayı dünyanın hiçbir nimetine değıştirmeyeceğini söyler (15b/35); işi gücü merhamet halkasına sarılıp şafâat kapusuna ram olan bir kuldur (62b/264); şefâat hazinesinin Sultân'ı olan Hazreti Muhammed'in günahkârlara şefi olması yakışık düşer (66b/288); o âsî gönüllüleri sevindirir, büyük günah işleyenlerin derdine dermân olur (69b/305); çünkü Hakk'ın yanında sözü makbul olan Habîbullah'ın işinin âsîlere şefkat olduğunu, mahşer günü kensinin de şefâat denizinden nasiplenmesini ister (85a/400); talebi şefâat olan şair, şefâatıyla mücrimin aydınlanmasını istediği, peygamberlerin iftihar ettiği Resulullah'ın, bir inâyet ve şefâat madeni olduğunu söyler (81b/378); (81b/379); (83b/390); Mahşer Günü şefâat güneşinin merhametiyle bendeye kılınacak şefâat en büyük umardır (86a/407); dili her zaman ızdırap çeken ve şefâat şerbetiyle iyileşmeyi uman bir hastadır (86b/409); (87a/415); şefâat kapısının en utangaç dilencisidir (60b/257); âzâd olmasına sebep şefâatdır (45b/187); şefâat ve lütuf sahibi Peygamber'den huzura ermeyi umar (72a/321); bunu lutfedecek olan Allah'ın nazlısıdır (72a/319); nazîri olmayan Allah'ın sevgilisi (70b/311); ona olan iman ve muhabbettir şefâatı sağlayacak olan (71a/313); başka tarafa gitmeden Hazreti Muhammed'in yolunu takip etmek, mahşerde şefâatdan nasiplenmek isteyenlere sunulan en kesin ve kestirme yoldur (69b/307).

Dîvânı'nda şefaata ilgili oldukça fazla beyite yer veren Abdurrahman Nesib, "Şefâat yâ Resûla'llah" redifli şiirleriyle de bu konuya özel bir önem verdiğini ortaya koymuştur:

Şuçum bildim saña geldim şefâ'at yâ Resûla'llah

Hemân ihsânına kaldım şefâ'at yâ Resûla'llah

Nedîmim hasret ü gamdır bu dideden akan nemdir

Gönül cürm ile mu'lemdir şefâ'at yâ Resûla'llah

Bu SEYYİD bendeni şād it harāb gönlünü ābād it

Şefâ'atle señ āzād it şefâ'at yâ Resûla'llah (57b/244)

Penāh-ı mücriman sensin şefâ'at tahtı üstünde

Melāz olsan da şāyāndır şefâ'at kıl şefâ'at kıl

Baña mücrim deyü nefsim bu nāmı viridi dünyāda

Daḥî nām olmasun ferdā şefâ'at kıl şefâ'at kıl

Şefâ'at 'âşîye olmak iki 'âlemde 'adettir

Baña dünyâ vu 'ukbâda şefâ'at kıl şefâ'at kıl

Şefi'ü'l-müznibîn señsiñ o manşıb Zât'ına mahşüş

Kerem kıl müznibe raħm it şefâ'at kıl şefâ'at kıl

Bu SEYYİD kemter ü 'âşî kâpuñ bekler bir ednâdır

Saña 'âşî kûl ise de şefâ'at kıl şefâ'at kıl (62b/265)

Şuçum bâşımdan aşmışdır şefâ'at yâ Resûla'llah

'İnâyet bahri taşmışdır şefâ'at yâ Resûla'llah

Vücûdum zenb ile ıoldu şayılmaz cürm ü 'işyânım

Derûnum ğaflet almışdır şefâ'at yâ Resûla'llah

Kime şekvâ idem hâlim bilinmez re'y-i tedbîri

Ümidim sende kalmışdır şefâ'at yâ Resûla'llah

Yürek nâr-ı nedâmetde yanar her rûz u şeb daħî

Göñül âteşde yanmışdır şefâ'at yâ Resûla'llah

Ķâpuñ bekler bu bî-çâre nedîm-i zâr-ı giryândır

Yüzü dergâhe tutmuşdur şefâ'at yâ Resûla'llah

Ķûluñ SEYYİD'i ümid-vâr şefâ'atdır teraħhüm kı

Saña cürmüyle gelmişdir şefâ'at yâ Resûla'llah (69b/306)

Ey Şeh-i mümtâz-ı 'âlem kıl şefâ'at bendene

Dil-penāh-ı Cinn ü Ādem kıl şefā'at bendene

Cürmüme hadd u nihāyet olmayan 'āşî benim
Bendenem mücrim isem de kıl şefā'at bendene

İki 'ālem halkına rahmetdurur Zāt'ın seniñ
Rahmeten lil-'ālemîn kıl şefā'at bendene

Zenbi çok ben kıl isem de kesmezem ümidimi
Şuçluya olur şefā'at kıl şefā'at bendene

Dü cihānda çün murādım bir nigāhındır seniñ
Maılabım şefkatindir el-hakk kıl şefā'at bendene

Yokdurur 'āşîye gayrı rahm ider şefkat ider
Umaram senden şefā'at kıl şefā'at bendene

Mu'terifdir cürmüñe SEYYİD kuluñ ey Pādişāh
Aıtma yabāna kabül it kıl şefā'at bendene (75b/341)

Bā-şefā'at vāşıl-ı gufrān idersin müznibi
Kıl şefā'at bendene ey nāzenîn-i Kibriyā
Şāfi'-i rüz-i cezāsıñ hem dañi şāhib-'atā
Kıl şefā'at bendene ey nāzenîn-i Kibriyā

Gerçi cürmüm had aşmışdır Hudā 'ālîm aña
Senden özge yokdur şefkat ider rüz-i cezā
Merhamet eyle Habîbā yevm-i maşşerde baña
Kıl şefā'at bendene ey nāzenîn-i Kibriyā

Şāye-i luţfuñdan a'lā yokdurur baña penāh
Dü-cihān içre ola mı raḥm u luţfuñ gibi cāh
SEYYİD-i bî-çāreniñ kārı dem-ā-dem oldu āh

Ḳıl şefā'at bendene ey nāzenîn-i Kibriyā (44b/182)
Ḳapuñda cümle ümmetler gedādır
Seniñ kār bilüler hep vefādır
Şefā'atla cihān-gîr ol revādır
Şefā'at kıl şefā'at kıl şefā'at

Eğer olsa Cenābıñdan şefā'at
Görürler bendeler rû-yi selāmet
'Uşāta budurur ancaḳ sa'ādet
Şefā'at kıl şefā'at kıl şefā'at

Bugün bir bendeden olsa isāet
Umar senden kıyāmetde 'ināyet
Kemāl-ı lüţufla olmaz nihāyet

Şefā'at kıl şefā'at kıl şefā'at

Eğer sendeñ ger olmazsa terāḥḥüm
Görülmez mi çekmez mi teellüm
Ḥudā'ya it şefā'atla tekellüm
Şefā'at kıl şefā'at kıl şefā'at

Seniñ ümmetleriñ içre gedāsı
Bu SEYYİD'dir anıñ var bir ricāsı
Ola kārı dem-ā-dem Ḥaḳ rızāsı
Şefā'at kıl şefā'at kıl şefā'at (15b/35)

Lütuf ve ihsân demek olan ‘inâyet; acıma, esirgeme, koruma anlamına gelen rahmet mefhumları aynı beyitte bir arada kullanılarak Hazreti Peygamber’den şefkat ve şefâ‘at talep edilmiştir.

Eyâ Zât’i ‘inâyet vücûdu ‘ayn-ı Rahmet

Nazar kıl eyle şefkat güzel Ahmed Muhammed (87a/415)

Kur’ân-ı Kerim’deki bir âyete telmih yapılan beyitte, Hazreti Peygamber’in âlemlere rahmet olarak gönderildiğinin ve şefâ‘at Peygamber’i olduğunun altı çizilir:

Vücûdun ‘ayn-ı rahmetdir iki ‘âlemde şefkatdir

Günahkârân olan bendeye hâliñ yâ Resûla’llah (68a/296)

Söz konusu mefhum bir diğer beyitte de Peygamber’in sıdkıyla (doğruluk) alakalıdır. Doğruluk ve güven Efendimiz’in toplumda en yaygın en bilinen hasletlerindendir:

Kemâl-ı şıdk ile SEYYİD olan ma‘rûf bu Sulţân’dır

Ķâpusuñ bekle kim elbet ider şefkat O’dur Şıddık (87b/416)

Arşın, o gece cemalıyla ve ayak bastığı mekân olmasından onur ve şereflendiği Habîbullah’ın (47b/196); günahkâr Seyyid de cemâlinin vuslatına talibdir:

Bu SEYYİD mücrime göster cihân-ârâ Cemâl’iñi

Be-ħakķ-ı Leyle-i Mi’râc zamâni yâ Resûla’llah (32a/119)

Şânına Levlâk ile ta’zîm olan kûl ‘aşķına

Hem aniñ Āl’ıyla Aşķabı olan kûl ‘aşķına (73b/330)

Āl u Aşķab-ı Muhammed ħürmetine ey Ħudâ

Ĥard idüb kâpuñdan aķma luţfa geldim saña ben (73a/329)

Mağfiret kıl bu ser-i kakhâle luţfit yâ Mu’în

Bâ-ħakķ-ı Faħr-i cihân u Āl u Aşķâb-ı Güzîn (96b/480)

Faḥr-i 'ālem ḥürmetine Āl u Aşḫāb ḥaḳḳına

Biñde bir noḳşānıma kıлма nazār ey Pādişāh (96b/481)

Bā-ḥaḳḳ-ı Faḥr-i Cihān u Āl u Aşḫāb-ı Güzîn (50b/214)

'Arş u kürsî hem daḫî nūr-i Muḥammed ḥaḳḳına

Bağrı yanmış nār-ı 'aşkıñ ile ol kûl 'aşkına (73b/330)

Derdine, şefâatıyla derman bildiği Hazreti Peygamber'e duyduğu aşk ve özlemi, onun aşk bahçesinin sürekli figân eyleyen bir bülbülü olarak gösterir şair:

Ey benim derdime dermān eyleyen Faḥr-ı Cihān

Gülşen-i 'aşkıñla cânım bülbülü eyler figân (85b/403)

2.8. Na't Beyitlerinde Mu'cize Konusu

Mu'cize, sözlükte “bir şeye güç yetirememek” anlamındaki **acz** kökünden türeyen **mûcizin** (âciz bırakan) isim şeklidir. Kur'ân'da mûcize kelimesi yer almamakla birlikte acz kökünden fiil ve sıfat kalıpları “âciz kalmak; güçsüz bırakmak Allah'ın âyetlerini yalanlamak amacıyla yarışmak” mânalarında” 21 yerde geçer.³⁶ Kur'ân'da mucize terimi yerine âyet, beyyine ve burhan kavramları kullanılır. Allah tarafından yalnızca peygamberlerine mucize verilmesi bir üstünlüktür. Her peygamberin mucizesi vardır. Kerâmet'le karıştırılmamalıdır.

Divân'da Hazreti Muhammed'in mucizelerinden sadece şakku'l-kamer (ayın ikiye yarılması hadisesi) iki ayrı beyitte yer alır:

Bir işâret ile oldu iki şaḳ māh-ı cihān

Böyle i'cāz ile sende olamaz vallāh gümān (20a/58)

Çıḳardın zîver-i şāh libāsıñ mu'cizāt oldu

Kamer engüştün ile hem dü-şakḳdır yā Resūla'llah (27a/94)

Başka iki mısradada de mucize lafız olarak zikredilmiştir:

Bu deñlü mu'cizātiyla şeref buldu güzel Zāt'ıñ (27b/99)

³⁶ Bulut Halil İbrahim, “Mucize”, TDVİA (Ankara, TDV Yayınları, 2020), 30/351-354.

Mu‘cizâtın ile her dem buluyor cümle emân (20a/58)

2.9. Beyitlerde Mi‘râc mucizesi

Sözlükte “yukarı çıkmak, yükselmek” anlamındaki **urûc** kökünden türemiş bir ism-i âlet olan **mi‘râc** kelimesi “yukarı çıkma vasıtası, merdiven” demektir. Terim olarak Hz. Peygamber’in göğe yükselişini ve Allah katına çıkışını ifade eder.³⁷ Hazreti Peygamber’in Receb ayınının 27. gecesi amcasının kızı Ümmi Hânî’nin evindeyken Cebrâil ile birlikte Mekke’deki Mescid-i Harâm’dan Kudüs’teki Mescid-i Aksâ’ya kadar gerçekleştirmiş olduğu bu yolculuğa İsrâ; Peygamber’in Mescid-i Aksâ’dan Sidre-i Muntehâ’ya dek olan yolculuğuna da Mi‘râc adı verilir. Bu olağandışı hadiseyi anlatan müstakil şiirler olduğu gibi, yine müstakil manzûm Mi‘râcîyyeler de vardır.

Abdurrahman Nesib Dede de, Dîvânı’nda yer verdiği bazı şiirlerde İsrâ ve Mi‘râc hadisesini anlattığı (ya da bu hadiselerle eklenmeli) telmih yaptığı beyitlere yer vermiştir.

İsrâ Hadisesi’ne telmih yapılırken Hazreti Muhammed’in, Allah’ın cemâlîyle müşerref olabilen ve onun makamına misafir kabul edilen yegâne insan olduğu güçlü bir şekilde vurgulanır:

Bu ‘âlemde şeb-i İsrâ anıñ Zât’ıña mahşûsdur

Cemâlu’llah’ı görmeklik aña çünki müyesserdir (82b/384)

*İren señsiñ maķâm-ı **Ķābe kavseyni ev ednâ**’ya*

*Şeb-i **İsrâ** saña mahşûs olan Şāh o meydandır (86b/411)*

Cenâb-ı Hakk’ın makamı gibi şerefli bir mekâna davet edilirken, Allah’ın itibârından da ayrı düşmediği anlaşılmaktadır:

Ey sarây-ı vuşlata daķıl olan Şāh-ı Kerîm

*Olmadın **Ķādir Hudâ**’nıñ bar-gāhından cüdâ (21b/64)*

Kur’ân’daki İsrâ sûresinin, Mi‘râc olayının delili olduğu beyitte şu ifade edilir:

*Anıñ mi‘râcına burhân olur bu sûre-i **İsrâ***

*Ezelden **Ĥazret-i Şiddîķ**’ın imānı müyesserdir (62b/264)*

³⁷ Salih Sabri Yavuz, “Mi‘rac”, TDVİA (Ankara, TDV Yayınları, 2020), 30/132-135.

Edebiyatta sevgilinin ayağının toprağı, İlâhî âyetlerdendir. Mi'râc gecesi İlâhî lütuf ve ikrâma mazhar olan Hazreti Muhammed'in arş üzerine şereflendirdiğı ayağının toprağı ile güneşe nûrunu da vermiştir:

Maķâm-ı Kâbe kavseyn'e Şehinşâh-ı mu'azzamdır

Ġubâr-ı pâki 'arş üzre güneş nûrundan enverdir (62b/264)

Çünkü o zât âlemi kuşatan güzelliğı ve yoğun nûruyla semâyı kaplamış, İsrâ meclisinin mumunu aydınlatmış; Mi'râc'da kullandığı merdivenlerin basamağı çeşitli seçkin taşlarla süslenmiş bir sevgilidir;

Ey Cemâl-ı 'âlem-ârâ âfitâb-ı pür-ziyâ

Nûr-i şem'-i meclis-i İsrâ Habîb-i bâ-şafâ (20b/59)

La'l u gevher süllem ü mi'râcınıñ her pâyesi

Ķaşr-ı yâkûtdan mu'azzam beytiniñ her pâresi (20b/59)

2.9.1. Sidretü'l-Müntehâ

Terim olarak “Hz. Peygamber'in Mi'râc gecesi yanında ilâhî sırlara mazhar olduğı ağaç veya makam” diye açıklanabilir. Daha çok kabul gören anlayışa göre sidretü'l-müntehâ semada bulunan, Mi'râc gecesi yanında Resûl-i Ekrem'in ilâhî sırlara mazhar olduğı bir ağaçtır.³⁸ *Ve'l-leyl*” âyetiyle ilişkilendirilen beyitlerde Peygamber'in saçının tefsiri olarak ele alınır. Ayrıca kasem âyetleri Mi'râc'a da atfedilir. Şair de bir beyitte bu ilişkileri dillendirmektedir:

Okur Ve'l-leyli sūresin şeb-i zülfünde Cebra'il

Maķâm-ı sidreden ider muṭahhar ravzaña iblâğ (52a/219)

Mi'râc'la ilgili bazı beyitlerde bu mefhumlar gâh Hazreti Peygamber'in izzetine yüz sürerler gâh Mi'râc'ı şereflendirmesiyle değer ve itibar kazanırlar:

Bâr-gâh-ı 'izzetiñe yüz sürer kürsiyle 'arş

Hem dahî kâpuñdurur her dem penâh-ı Evliyâ (21b/64)

Leyletü'l-Mi'râc Habîbâ olduğıy'çün hâk-pây

³⁸ Süleyman Uludağ, “Sidretü'l-müntehâ”, TDVİA (İstanbul, TDV Yayınları, 2009) 37/152-152.

'Arş-ı 'azam ile kürsî buldu kadar u irtifâ' (47b/199)

Bir matla beytinde Hazreti Peygamber'in yüzü arşa benzetilir:

Yüzü 'arş-ı mu'azzam güzel Aḥmed Muḥammed

Olan cümleden ekrem güzel Aḥmed Muḥammed (87a/415)

Başka bir beyitte, günahkârlar için Allah tarafından Peygamber'ine verilmiş Şâfi' nâmının, yüce bir makamın ifadesi olduğu kaydedilir:

Seniñ nâmiñ Şefi'ü'l-müznibin'dir

Saňa virmiş Hudâ bu 'izz ü cāhı (54a/227)

Leyle-i İsrâ, leyle-i Mi'râc, şeb-i İsrâ gibi terkiplerle sadece İsrâ veya Mi'râc gecesine vurgu yapılmıştır. İsrâ ve Mi'râc, Hazreti Peygamber'in Allah katında seçkinliğini vurgular. Bu seçkinlik bütün âlemi kuşatan bir ayrımdır:

Leyle-i İsrâ ile mümtâz-ı 'âlemsin Şehâ (27b/96)

İren seniñ maḳâm-ı Kâbe kavseyni ev ednâ'ya

Şeb-i İsrâ saňa maḥşûs olan Şahâ o meydandır (86b/411)

Cenâb-ı Hakk'ın âlemlere rahmet olarak gönderdiği Peygamberiyle Mi'râc gecesi vasita olmadan görüşmesi şüpheyeye imkân vermeyen bir gerçekliktir:

Leyle-i Mi'râc'da gördün Zât-ı Haḳḳ'ı bî-hicâb

Gördüğün ol gice Haḳ'dır yâ İmāme'l-kibleteyn (81b/378)

Sözün vaḥy-i İlâhî'dir özün mir'ât-ı Raḥmân'dır

Yüzün envâr-ı nûr-i veche muḳlâḳ yâ Resûla'llah (53a/222)

Yüzün nûr-i İlâhî hem sözün vaḥy-i semâ'dir

Ḥabîbâ gül-Cemâl'iñdir seniñ şem'-i şeb-i İsrâ (81b/379)

Sözünden hâll olur 'ilm-i ledünnî yâ Resûla'llah

Seniñ her bir kelâmıñ hem şerî'atdır tarîkatdır (85b/402)

Le 'amrük âyetiyle yâd-ı cemiline kase edilen bir insan olması, en şerefli varlık olarak diğere peygamberler arasında da Kemâl'ının derecesine şahid tutulmuştur:

Le 'amrük tâcını giydiñ risâlet tahtı üstüne

Nebîler içre zâhirdir kemâlñ yâ Resûla'llah (25b/86)

Beşerî ve ma'nevî ilimlere (İlm-i ledüne) sahip olması ilim ve kemâlâtındaki derecesiyle bütün cihânı kendisine hayran bırakmıştır:

Ma'ârif kenzine mâlik seniñ Zât'ındurur el-haqq

Cihânı bürdü 'ilm ü kemâlñ yâ Resûla'llah (78a/355)

Tasavvufta peygamber yüzleri Allah'ın aynası kabûl edilir. Hak en mükemmel bir şekilde zât, sıfat, fiil ve isimleriyle insan-ı Kâmil'de ve Hazreti Muhammed'de tecellî etmiştir. Bu özelliği aksettiren aşağıdaki beyit, emsalsiz güzelliklerinin de Cenâb-ı Hakk'ın mükemmel sanatının neticesi olduğunu ifade eder:

Seniñ vechiñ Habîb-i Kibriyâ mir'ât-ı Raḥmân'dır

Cemâl-ı bî-mişâliñ hem kemâl-ı şun'-ı Subḥân'dır (86b/411)

2.10. Hâce-i 'Âlem

Hazreti Peygamber ümmetin içinde en muteber kişi ve önder olmakla bütün insanların tek medet umduğu merci olduğu için Hâce-i 'âlem, Hâce-i kâinât, Hâce-i kevneyndir. Ayrıca Hâce'nin üstâd, muallim manâlarını da göz önünde bulunduran şairler onu Hâce-i dâna, Hâce-i irfân gibi isim ve sıfatlarla anmışlardır. İlm-i Ledün'e vakıf olan Hazreti Muhammed âleme de en büyük Hoca'dır:

Vücûduñ H'âce-i 'âlem sözüñ 'ilm-i ledünnîdür

Ma'ârif kenzini el-haqq hezâr iz'ân iden sensin (69b/305)

Bütün 'âlemin uğruna cânını vermek istediği İslâm Peygamberi'ne ümmet kabul edilirse kendisi de cânını fedâ edecektir:

Cihân-ârâ baña 'ayân olur 'aşkıñ ile ölmek

Eğer râzı iseñ cânım fedâdır yâ Resûla'llah (80b/373)

Allah'ın dinini emanet ettiği Hazreti Muhammed emin sıfatına sahiptir. Bu, O'nun peygamberlik döneminden önce de aldığı bir isimdir. Na'tlarda bu özelliği sıklıkla vurgulanırken, şairimiz de bir beyitte, âlemin varlık sebebi olan Hazreti

Muhammed'in on sekiz bin âlemin emniyet ve güvenine de mazhar olduğunu ifade eder :

Ey vücūd-ı 'âlemiñ icādına bā'ış olan

On sekiz biñ 'âleme Zât'ındurur emn ü emān (70b/311)

SONUÇ

Klasik edebiyatımızın zenginliği, dinî kültüre ait oldukça geniş bir alana dahil olma özelliğindedir şüphesiz. Na'tlar bu alan içerisinde Peygamberimiz'i konu alan eserlerden sadece birinin adıdır. Başka ümmetlerde olmayan sınırsız Peygamber aşkı ve saygınlığı Karahanlı dönemi ilk eserlerinden Kutadgu Bilig ile başlayıp irili ufaklı sayısızca manzumenin yazılmasına sebep olmuş, divânlar bünyesinde yahut değişik şekillerle manzumelerde na't yazma geleneği devam edegelmiştir.

Abdurrahman Nesib Dede'nin yazmış olduğu manzumeler bir dîvân boyutunda olmasına rağmen tertipten yoksundur. Şiirlerinin numaralanmış olması ve bazı manzumelerin "Na't, ilâhi müfred, tahmis ve lügazat" gibi başlıklarla belirtilmesi dışında tertip dahilinde görebildiğimiz başka bir işlemi yoktur.

Yaptığımız araştırmalarda Mecmuâ ve Dîvânı'nın dışında bir eserine rastlamadığımız Abdurrahman Nesib Dede'nin bazı kaynaklarda belirtilen üçüncü bir eserinden bahsedilse de böyle bir eserin Mecmuâ ile karıştırıldığını düşünmekteyiz.

Abdurrahman Nesib Efendi, tasavvufî şiirlerini aruz vezni ve Dîvân edebiyatı nazım şekilleriyle yazmıştır. Abdurrahman Nesib Dede, edebiyatımızda sıklıkla kullanılan aruzun remel, hece, recez, cedid ve hafif bahirlerine ait 25 çeşit vezinle toplam 484 şiir (4'ü hece vezninde) kaleme almıştır.

Dîvânı'nda kullandığı nazım şekilleri, gazel, kaside (münâcât, na't, medhiye, mesnevî), tahmis ve lügazattır. Yine edebî sanatlardan telmih, iktibas, irsâl-i mesel, tekrîr, mecâz, istiâre, kinâye, cinâs, iştikâk vb. yer veren şairin esas kullandığı nazım şekli gazeldir. Bir dönem Ordu-yu Hümâyun vâizliği yapmış, uzun bir dönem postnişinlik görevini üstlenmiş bir mutasavvif kimliğiyle Abdurrahman Nesib Dede'nin, aynı zamanda musikî ilmine olan vukufiyetinin profesyonellik boyutunu ortaya koyan eserlere imza atmış bir musikişinâs oluşu onun şahsiyetinin en belirgin yönlerinden birini ortaya koyar. Dinî ve tasavvufî terminolojiyi iyi bilip kullandığına kanaat getirdiğimiz şair, fikirlerini sade ve anlaşılır bir dille nazmetmiştir. Yanı sıra şiirlerinde kullandığı kelimelerden özellikle isimlerden ve sıfatlardan Arapça ve Farsçaya da vakıf bir mutasavvif-şair olduğunu anlıyoruz.

Dîvânı'nın şekli ve muhtevasıyla ilgili bilgiler verildikten sonra makalemizin de asıl konusunu oluşturan manzumeler arasındaki na'tların tespiti ve tahlili gerçekleştirilmiştir. Abdurrahman Nesib Efendi'de İsrâ ve Mirâc'la ilgili beyitler de

Abdurrahman Nesip Dede Dîvânı'ndaki Na't-ı Şeriflerin İncelenmesi

daha çok na'tlarda dillendirilmiş olup iktibâs ve telmih sanatlarından istifade edilerek âyetlerle desteklenmiştir.

Dîvân'da yer verilen çok sayıdaki na'tlarda genellikle Hazreti Peygamber'in Mirâc hadisesine vurgu yapılırken iktibas edilen Sure adlarının yer verildiği mısraların tespiti yapılmıştır. Hazreti Muhammed'i konu alan türler arasında yer alan na't, divânda 4'ü murabba şeklinde olmak üzere toplam 107 adet olarak yine nüshada sayfa ve şiir numaralarıyla birlikte gösterilmiştir.

Bu çalışmamızda Abdurrahman Nesip Dede'nin dîvânın kısa bir değerlendirilmesi (şekil ve muhteva) ile birlikte söz konusu na'tlar tespit edilerek, tahlili yapılmıştır.

KAYNAKÇA

- Abdurrahman Nesib. *Dîvân*, Hacı Selimağâ Kütüphanesi, Hudâyî Kitapları, 1268.
- Abdurrahman Nesib. *Mecmuâ*. Hacı Selimağa Kütüphanesi, Hudâyî Kitapları, 1806.
- Abdülbaki, Muhammed Fuâd. *el-Mu‘cemu’l-müfehres li Elfâzi’l-Kur’ân*. İstanbul: 1984.
- Aclûnî, İsmail İbn. Muhammed. *Keşfü’l-Hafâ ve Müzilü’l-İlbâs*. Mısır: 1351.
- Akalın, L. Sami. *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: 1966.
- Bağdatlı İsmail Paşa, *Esmâu’l-müellifin*. (haz. Mahmud Kemal İnal-Avni Aktunç). İstanbul: Maarif Basımevi, 1951-55.
- Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. 1-3 Cilt. İstanbul: 1333.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Rehber Yayınları.
- Çelebioğlu, Âmil. “*Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler*”. Şükrü Elçin Armağanı, Ankara: 1983.
- Çiçekler, Mustafa. *Na‘t*. TDV İslâm Ansiklopedisi. 32 Cilt. İstanbul.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Aydın: 1998.
- Gökalp, Haluk. *Türk Edebiyatında Manzum Tevhitler*. İstanbul: Kesit, 2016.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Dîvan Şiiri*. İstanbul: Varlık Yayınları, 1955.
- İsen, Mustafa, Macit, Muhsin. *Türk Edebiyatında Tevhidler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- İz, Fahir. *Eski Türk Edebiyatı’nda Nazım*. 1-2 Cilt. Ankara: Akçağ Yayınları, 1995.
- Karagöz, İsmail. *Dinî Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Kavalcı, Osman. *Dîvân Şiirindeki Na‘tlarda Dinî ve Tasavvufî Unsurlar*. Atatürk Üniversitesi
- Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum: 1992.
- Kur’ân-ı Kerîm Meali, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Kurnaz, Cemal. *Dinî Edebiyat Türleri ve Dinî Edebiyatımızın Bugünü Hakkında Düşünceler*. Dîvân
- Kurnaz, Cemal. *Münâcât Antolojisi*. Ankara: TDV Yayınları, 1992.

Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmânî*. 3 Cilt. İstanbul: 1308.

Mermutlu, Mehmet Sait. *Abdurrahman Nesib Efendi, Hayatı, Dinî - Tasavvufî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tahlili*. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Şanlıurfa: 2010.

Özcan, Nuri. "Abdurrahman Nesib Dede" TDV İslam Ansiklopedisi. 1 Cilt. Ankara: TDV Yayınları, 1988.

Özcan, Nuri. *Aziz Mahmud Hüdâyî Âsitânesi'nde Hizmet Etmiş Mûsiki-şinâs Şeyhler, Üsküdar Sempozyumu III, -Aziz Mahmud Hudâyî- 20-22 Mayıs 2005*.

Öztuna, Yılmaz. *Türk Musikîsi Ansiklopedisi*. 2 Cilt. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1976.

Pala, İskender. *Ansiklopedik Dîvan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1995.

Pala, İskender. *Dîvân Edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları, 17. Baskı, 2014.

Saraç, Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. Gökkuşbu Yayınları, 2019.

Sehâvî, *el-Mekâsidü'l-hasene*. Thk. Muhammed Osman el-Hist. Beyrut: 1985.

Şahiner, Necmeddin. *Merâtib-i Tevhid Risâlesi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2001.

Şemseddin Sami. *Kâmus-ı Türkî*. İstanbul: Endurun Kitabevi, 1986.

Şener, Halil İbrahim. *Türk Dîvân Edebiyatında Na't ve Bazı Na't Mecmuaları*. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Sayı 3. 1986.

Yeniterzi, Emine. *Divan şiirinde Na't*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.

Yeniterzi, "Na't". TDV İslam Ansiklopedisi. 32 Cilt. Ankara: TDV Yayınları, 2006.

Yeniterzi. *Türk Edebiyatında Na'tlara Dair*. 2 Cilt. Ankara: Türkler, 2002.

Yılmaz, Hasan Kâmil. *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiler*. İstanbul: Erkam Yayınları, 1999.

Yücer, H. Mahmut. *Abdurrahman Nesib Efendi ve Eserlerindeki Bazı İlâhileri*. (Uluslararası Aziz Mahmud Hüdâyî Sempozyumu, 20-22 Mayıs, 2005).